

Over de vanzelfsprekendheid van het ringen van in het wild levende vogels

Alco van Klinken

Inleiding

Waarom worden er vogels geringd?

Wanneer komt het ringen de vogels nog ten goede en wanneer wordt het slechts plezier voor de vogelringer zelf?

Dit zijn de twee vragen waartussen het ontwerp van dit artikel gelegen is.

De organisatie van het vogels ringen

Het ringen van vogels in Nederland wordt gecoördineerd door het Vogeltrekstation te Heteren, dat tegenwoordig een onderdeel van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek is. In het ringersblad 'Op het Vinketouw' worden nieuwtjes gepubliceerd en aanwijzingen gegeven. De gegevens over omgelegde ringen en terugmeldingen worden door het Vogeltrekstation opgeslagen. Behalve een vijftal uitgesloten soorten mogen alle vogelsoorten worden geringd. De uitgesloten soorten zijn Huismus, Kool- en Pimpelmees, Wilde Eend en Wintertaling.

De 275 ringvergunninghouders in Nederland vangen elk jaar zo'n 200.000 vogels, waarvan ongeveer 25% pulli zijn, die op het nest geringd worden. De rest wordt hoofdzakelijk met mistnetten gevangen. Behalve met aluminium ringen worden voor speciale wetenschappelijke projecten ook kleurringen omgelegd (bijvoorbeeld bij de Rotgans, Zilvermeeuw en Scholekster). Het werken met kleurringen gebeurt in samenwerking met het Vogeltrekstation.

Aangezien de huidige capaciteit van het Vogeltrekstation nogal beperkt is, wordt aan beleidswijzigingen gedacht. Automatisering en contacten met ringstations in omliggende landen moeten leiden tot betere verwerking van de gegevens. Bij verdere beleidswijzigingen worden de volgende uitgangspunten aanbevolen: 1) meer soorten ringen waar nu nog weinig van bekend is, 2) het opleggen van absolute beperkingen moet worden vermeden, 3) nieuwe ringers moeten worden aangeworven als dit het ringwerk ten goede komt (Osieck & Winkelman 1983).

Onder ringers wordt geklaagd dat het ringen erg kostbaar is, omdat men de ringen zelf moet betalen. Men pleit ervoor om het financieringssysteem te veranderen. Ook wordt gepleit voor een beleidsplan waarin duidelijk wordt gemaakt hoe de verzamelde informatie wordt gebruikt. Dan wordt er opgeroepen de contacten tussen ringers te intensiveren en om het vrije, ongerichte ringen niet af te schaffen (Voorlopig Ringerscomité 1986). Dat ongericht ringen voorkomt het wegvallen van kennis over ontwikkelingen van soorten, houdt de motivatie van ringers in stand en kan nieuwe ontwikkelingen in de vogelstand signaleren.

Vanuit Sovon wil men meer gaan samenwerken met ringers (Meerjarenvisie 1987). Sovon organiseert monitorprojecten en wil informatie die uit die tellingen wordt verkregen, aanvullen met gegevens die uit ringvangst zijn te halen. Bijvoorbeeld informatie over populatie-opbouw, broedsucces en wegtrek van onopvallende zangvogels. Dit Sovongeluid bouwt voort op het idee van meer verbanden tussen tel- en ringactiviteiten.

De wetenschappelijke waarde van het vogels ringen

De inbreng die het vogels ringen heeft in de ornithologische gegevens, is erg groot. Zonder ringen zou er geen informatie bestaan over individuele vogels. Dank zij het ringen van vogels is er



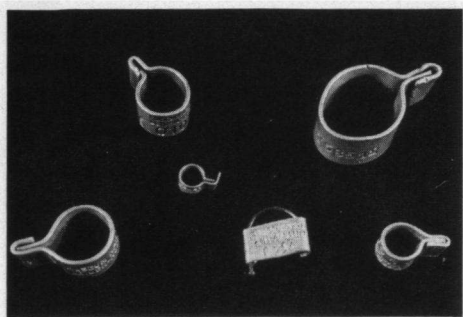
Heggemus hangend in mistnet ten behoeve van het ringonderzoek.

Foto: Bert Bos.

veel bekend geworden over de vogeltrek (zie bijvoorbeeld Speek & Speek 1984), over leeftijden van vogels in de natuur, over het verloop van de rui en over de doortrek van zangvogels die door vogelkijkers worden gemist. Denk aan de doortrek langs de duinstreek.

Met behulp van kleurringen is het mogelijk onderzoek te doen aan het voedselzoeken en broedsucces van vogelsoorten gedurende verscheidene jaren.

Terwijl op het oog vogels niet verder te herkennen zijn dan op soortniveau, maakt het omleggen van ringen het mogelijk om individuele vogels te volgen. Er kan worden gesteld dat zonder het ringen van vogels de kennis over vogels een fractie zou zijn van de huidige kennis. Wanneer



Aluminium vogelringen in diverse maten en een vleugelmerk.

men het wetenschappelijk volgen van vogels waardevol vindt, is ringen een noodzakelijk onderdeel.

Dat is dan ook niet de moeilijkheid. De vraag is: welke kennis is belangrijk; welke kennis maakt het de moeite waard om vogels te blijven ringen?

Nadelen van ringen

Alle vormen van vogels kijken hebben iets te maken met jachtinstinct. Het ervaren van mooie waarnemingen – of dit nu 60.000 Brandganzen in de Lauwersmeer of een Dwerglijster bij Breskens is – geeft een 'kick' die vergelijkbaar is met het thuis afleveren van een geschoten Wintertaling. Het effect van vogels kijken is alleen onschadelijk in vergelijking met jacht op vogels. Wordt bij de jacht de vogel omgebracht, bij vogelskijken blijft de vogel in kwestie ongedeerd. Misschien wordt even opgejaagd (Bokjes hebben nogal eens hieronder te lijden), maar wellicht komt het vogelskijken een vogel indirect ten goede door de natuurbetrokkenheid van de waarnemer.

Het ringen van vogels staat wat betreft techniek dichter bij de jacht dan het observeren van vogels. Ringers maken gebruik van allerlei soorten netten, klimmen naar nesten, enzovoort. Ringen kan niet gebeuren zonder de vogel in de hand te nemen. Maar een groot onderscheid met de jacht blijft bestaan: bij ringen wordt de vogel weer losgelaten, bij jacht wordt de vogel gedood. Er wordt gezegd dat de schade bij het ringen beperkt blijft tot enige promillen aan de aantallen vogels. Doordat het korps van ringers beperkt en goed onderlegd is, zou het aantal slachtoffers door toedoen van fouten van de ringer verwaarloosbaar zijn. Met name in het geval van het vangen van steltlopers in mistnetten is het niet ondenkbeeldig dat er door overmacht slachtoffers kunnen vallen (te denken valt aan plotseling opkomend hoog water, harde wind, enzovoorts). Laat het aantal fouten door ringers verwaarloosbaar en de integriteit van ringers onbesproken zijn, dan rest er nog een ander bezwaar.

Ringen is een bezigheid die voorbehouden is

aan weinigen. De 'kick' om een vogel in de hand te hebben, de sensatie om te kijken wat er in het net hangt kan gemakkelijk gezien worden als een elitaire bezigheid. Natuurlijk is het terecht dat er weinig ringvergunninghouders zijn: als alle vogelaars onkundig netten zouden ophangen zou Nederland het Italië van de Noordzeekust worden. Het betekent wel dat de bezigheid van de ringers niet vanzelfsprekend is; bij hun bevoorrechte positie komt de verantwoordelijkheid dat hun bezigheden zinvol moeten zijn.

Discussie

Uit het voorgaande blijkt dat de voor- en nadelen van het ringen niet zo gemakkelijk tegen elkaar zijn af te wegen. De inbreng van het ringen voor de ornithologie is tot nu toe erg groot geweest. Maar hoe die bijdrage er in de toekomst uit ziet is veel moeilijker te bepalen. De nadelen kunnen wel eens groter worden dan de voordelen, zowel door schade aan individuele vogels als door buitensluiting van veel vogelaars. Het laatste legt op de ringers de verantwoordelijkheid dat zij het belang van hun activiteit kunnen aangeven.

Dat men voor een beleidsplan uitgaande van het Vogeltrekstation pleit (Ringerscomité 1986) is een goede zaak. In het pleidooi voor dat beleidsplan wordt mijn inziens te veel gewicht gehecht aan de vrijheid van de ringer. Er is veel voor te zeggen om het vrije, ongericht ringen te schrappen. De emotionele bevestiging die het ringen geeft, blijft ook wel in stand bij een projectmatige aanpak van het ringen, net als de instandhouding van de ambachten en technieken die voor het ringen nodig zijn. Mocht vanuit tellingen of andere informatiebronnen blijken dat er zich veranderingen bij een vogelsoort voordoen, dan kan altijd eventueel een ringproject worden gestart. Een ander voordeel van een projectmatige aanpak is dat expliciet over de relevantie van de activiteit moet worden nagedacht; overleg met andere projecten verbreedt de basis.

In het beleidsplan zal ook moeten worden afgewogen hoeveel slachtoffers het steltloperonderzoek waard is.

Tegenwoordig is in vogelkijkend Nederland bijna gemeengoed om kritisch tegenover de jacht te staan. Jagers wordt vaak verweten dat ze geen zakelijke argumentatie voor hun bezigheid hebben.

Het is voor het ringen niet goed om behalve verwante vangstechnieken ook verwante onuitgewerkte argumentaties in stand te houden.

Het geheel overziende blijkt dat het ringen veel inzichten heeft opgeleverd die de vogels ten goede zijn gekomen. Langzamerhand is er nu zoveel kennis vergaard, dat zonder meer doorgaan op de oude voet ongewenst lijkt. Hopelijk komt het Vogeltrekstation met een beleidplan dat aan alle betrokken partijen recht doet. Het beleidsplan wordt nieuwsgierig tegemoetgezien.

■ Alco van Klinken, Koninginnelaan 6a, 9717 BT Groningen, 050 – 124 460.

LITTERATUUR:

Osieck, E.R. & J.E. Winkelman (1983): Ringwerk in Nederland 1961-80. Limosa 56 : 45-58.

Sovon (1987): Meerjarenvisie 1988-1992.

Speek, B.J. & G. Speek (1984): Thieme's Trekvogelatlas, Zutphen.

Voorloper Ringerscomité 1986: Ringonderzoek en Ringers: een verkenning.